

14. Així és com la COVID-19 ha afectat el comerç exterior

Montserrat Pallares-Barbera i Ana Vera

El reflex de l'evolució de la COVID-19 al comerç internacional. La tensió entre salut i economia

La COVID-19 té sacsejat el paisatge del comerç i del desenvolupament. La crisi de la salut ha desencadenat un xoc econòmic mundial, on el comerç internacional va caure amb la propagació del virus, la inversió estrangera directa ha caigut dràsticament i la producció i ocupació mundial han estat tallades (UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT, 2021). Per tant, a mesura que la pandèmia ha anat augmentant, el comerç ha disminuït. El xoc global sense precedents desencadenat per la COVID-19 hauria estat inimaginable fa un any. Aquest capítol ofereix una instantània de com l'evolució de la pandèmia fins ara ha impactat el comerç internacional a Catalunya. Mostra que la malaltia del coronavirus, que es va originar a l'Àsia, i que va tenir una primera difusió àmplia a Europa i a parts de les Amèriques ha donat lloc a una pandèmia global, i a una recessió econòmica que serà més profunda i més àmplia que la gran recessió que va seguir la crisi financera mundial el 2008/09. El capítol documenta els impactes immediats sobre el comerç internacional a Catalunya a mesura que la pandèmia s'ha estès per tot el món amenaçant vides i mitjans de subsistència. El 23 de setembre de 2020, l'Organització Mundial de la Salut va informar que més de 31 milions de persones havien estat confirmades com a infectades amb COVID-19 al món (WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2021). Aquell mateix dia, gairebé 963.000 morts a tot el món van ser atribuïts al virus. A la

primera onada, les defuncions setmanals atribuïdes a COVID-19 van arribar al seu màxim durant la setmana al voltant del 13 d'abril 2020 a poc més de 51.000 morts setmanals al món. Aquesta xifra va baixar fins a menys de 29.000 per setmana a finals de maig. Però a mitjans de setembre del 2020, les defuncions setmanals havien tornat a augmentar fins a aproximadament les 37.000. A finals de gener del 2021, els casos superen els 90 milions i el nombre de morts superen els 2 milions de persones al món (WORLDOMETERS, 2021).

Aquesta fotografia de l'evolució de la COVID-19 es reflecteix quasi bé calcada a les dades de tendència del comerç internacional a Catalunya el 2020, però en sentit oposat (fig. 1); això és: a mida que augmenten els morts o infectats, disminueixen les exportacions. Les exportacions a Catalunya durant el 2020 han evolucionat entre dos xifres. Mentre que al desembre del 2019 i al gener del 2020 les xifres de variació interanual del percentatge del total d'exportacions –que és el canvi percentual compost anual del valor de les exportacions entre dos períodes– eren de 7,5% i 2,9% positives, respectivament, a l'octubre del 2020 la xifra havia caigut al 7,1% negativa (IDESCAT, 2021a). Sense deixar de banda que al mes d'abril el percentatge d'exportacions va baixar fins al 40,4% negatiu (fixeu-vos que al mes d'abril hi va haver el major pic de defuncions per COVID-19; fig. 1).

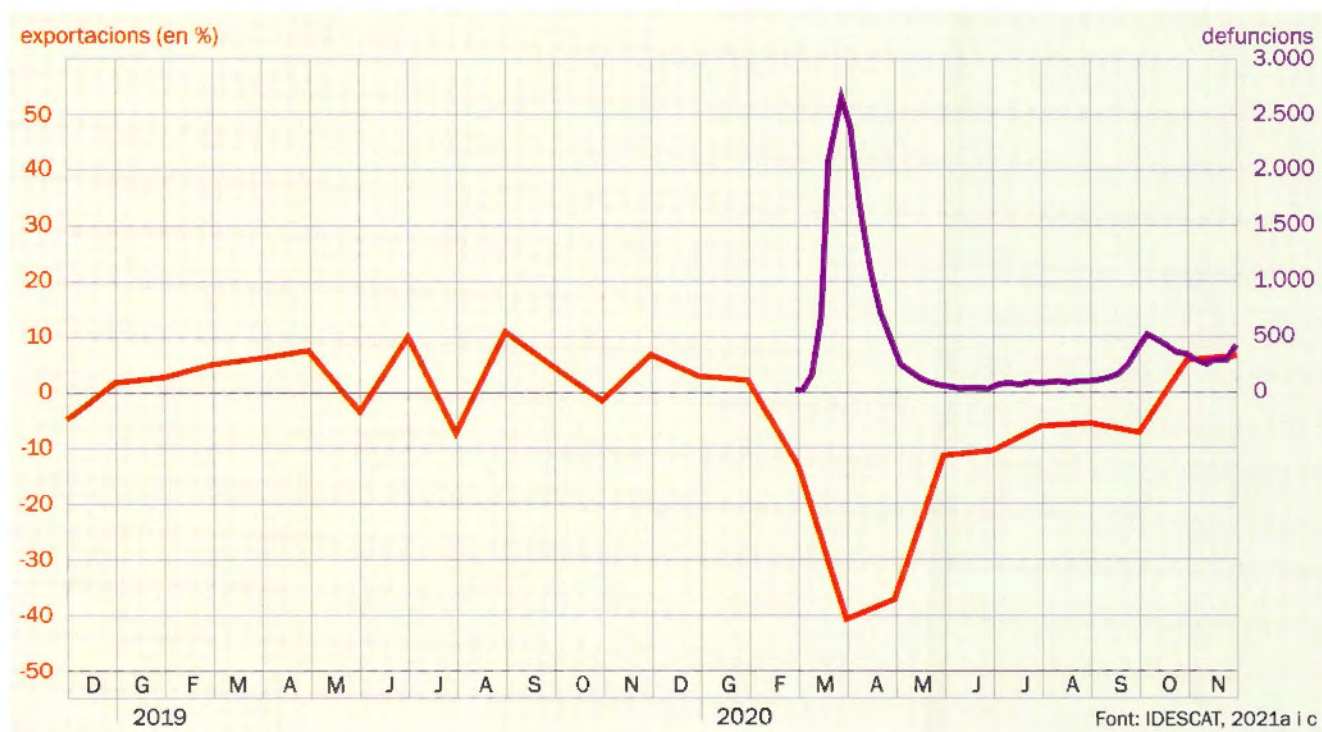
La importància d'aquesta relació –salut i economia– és molt manifesta i explica que al gener del 2021 es parli d'una crisi internacional, a nivell de territoris, que traspassa fronteres, i que no es

començarà a recuperar fins que no es pari la pandèmia. A més, un cop pari la pandèmia, la recuperació serà desigual en espais i temps, com ho ha sigut la infestació, i es veurà exacerbada l'escletxa de desigualtat entre països i regions a nivell internacional (el que s'anomena *international inequality divide*). I tot això explica per què les dades sobre comerç exterior acostumen a utilitzar-se com a indicadors de competitivitat d'una regió; i també reflecteixen la salut econòmica d'un territori; i que durant els anys 2020 i el 2021 es veu clarament com el comportament de la tendència del comerç exterior també reflecteix la salut social. Per tant, les afectacions a Catalunya de la COVID-19 es poden interpretar en les dades de les fluctuacions

del comerç exterior, on les oscil·lacions es veuen intrínsecament lligades a l'evolució de la pandèmia i a la resposta que han donat les autoritats a com hauria de ser la conducta social per a garantir de la pandèmia a la població. Per tant, salut i economia formen part d'un sistema en tensió –un sistema és un conjunt d'elements relacionats entre si que funciona com un tot–, i aquesta tensió, per exemple, s'expressa en els missatges contradictoris que moltes vegades donen les autoritats sanitàries, que es mouen dins l'estira-i-arronsa de salvar la població o l'economia.

La competitivitat externa de l'economia d'un país s'avalua a partir del comerç exterior. La comptabilització dels fluxos de comerç internacional i la dels

Figura 1. Variació interanual de les exportacions a Catalunya, 12-2018 a 12-2020 i defuncions setmanals per COVID-19, Catalunya, S09/2020-S01/2021

fluxos interregionals a Catalunya serveix per estimar la capacitat de la seva competitivitat; per tant, vol dir que la qualitat i el preu dels seus productes es compara amb altres similars del mercat internacional i es pot veure fins a quin punt els productes catalans guanyen quota de mercat (què és la porció d'un determinat mercat controlada per una empresa o un producte concret) i de com la qualitat d'aquests productes està considerada a nivell internacional. Per tant, el diagnòstic de quins sectors catalans generen excedents externs i quins són els seus socis comercials són clau per estimar la competitivitat i el creixement social i econòmic de Catalunya.

Per als països mitjans a grans, els fluxos comercials interregionals de mercaderies solen ser més grans o comparables als fluxos internacionals i, en particular, Espanya i Catalunya no són excepcions. Abans de la pandèmia, i amb cicles oscil·lants, el comerç interregional de béns de Catalunya va ser lleugerament superior al comerç internacional; però en situacions de crisi, com ara la pandèmicoeconòmica que s'estén a totes les regions dins de l'Estat espanyol, l'anàlisi del comerç interregional pot conduir a inferències errònies sobre la competitivitat externa d'una regió, que, encara que important, no trasllada el que generalment es podria avaluar si un dèficit comercial d'una regió amb les seves veïnes podria ser un dèficit crònic o un excedent relacionat amb el xoc pandèmic.

De què estem parlant quan parlem de comerç exterior

La dimensió internacional i espacial de les activitats comercials és d'un gran interès en l'economia d'un país; el comerç internacional té molta rellevància socioeconòmica per la seva relació entre la producció nacional amb el desenvolupament i la com-

petència internacionals. Ja en 1889, en un manual sobre els aspectes interiors del comerç internacional, el geògraf escocès Chisholm (BARNES, 2002) va aconseguir captar l'atenció de comerciants i fabricants britànics pel seu potencial d'explicar la rellevància dels afers comercials internacionals sobre la producció interna. En la dècada dels anys 20 del segle XXI, en la cúspide de la interrelació internacional com és la globalització, el comerç internacional és un dels pilars que sostenen un país.

Sembla evident, però cal constatar que el comerç internacional és el comerç entre empreses de diferents països o el comerç entre diferents països. Concretament, el comerç internacional és l'intercanvi de capitals, béns i serveis a través de fronteres o territoris internacionals i interregionals i s'origina perquè hi ha una necessitat o falta de béns o serveis en un país que es veu subministrat per els béns o serveis d'un altre (WORLD BANK, 2017). A la majoria de països, aquest comerç representa una part important del producte interior brut (PIB). El comerç al món –definit com la suma de les exportacions i importacions de béns i serveis– es va registrar al 2019 com un 60,27% del producte interior brut (TRADING ECONOMICS, 2021).

Dels tres tipus de comerç internacional, a banda del comerç d'exportació i el d'importació, hi ha un de menys conegut: el comerç de reexportació (*entrepot*) que és una combinació de comerç d'exportació i importació; significa importar mercaderies d'un país i exportar-les a un altre país després d'afegir-hi un cert valor.

Dins de la Geografia, la importància del comerç internacional es va fer evident des del segle XIX, quan les transaccions internacionals es van intensificar amb la revolució industrial i l'abaratiment del transport; i el comerç entre països va adquirir rellevància socioeconòmica i va ser esperonador de la producció nacional, del desenvolupament i de

la competència internacional. La internacionalització i la globalització de les activitats comercials ha atret geògrafs per tres motius principals. En primer lloc, aproximadament el 70% del comerç mundial es duu a terme per menys de 25 països. Per tant, es pot detectar un patró geogràfic clar d'àrees de centre i perifèria en intercanvis internacionals. En el rànquing dels 20 països exportadors més importants del món, el 2019 la Xina va ocupar el primer lloc en exportacions amb un valor d'uns 2,5 bilions de dòlars nord-americans. La Xina va ser seguida pels Estats Units, amb exportacions valorades en 1,64 bilions de dòlars nord-americans, i Alemanya, amb exportacions valorades en 1,49 bilions de dòlars nord-americans.

En segon lloc, no cal dir que en observar els rànquings de països exportadors s'observa un desenvolupament internacional desigual. Les connexions entre el comerç i el desenvolupament es posen en evidència en la mesura que el comerç no només proporciona un bon índex de la interacció internacional, sinó que també és una mesura del grau en què una economia s'organitza per a la producció i l'intercanvi. Per tant, una economia pot intercanviar recursos només si s'ha desenvolupat més enllà d'una etapa de subsistència (l'economia de subsistència és aquella en què cada individu o família produeix el que consumeix). Si es generen excedents, són escassos i es venen o s'intercanvien mitjançant la barata. A més, el comerç es produeix simultàniament amb l'intercanvi de béns i serveis i la difusió internacional del coneixement, per tant s'observa que, en un intercanvi desigual, els països més pobres rebran coneixement dels països més rics, que ho faran a canvi de béns manufacturats, que acostumen a ser de menys valor afegit i de menys preu (el valor afegit és aquell valor addicional creat per sobre del valor original d'alguna cosa, o també, és una millora realitzada per una empresa o persona a un producte o servei abans d'oferir-lo a la venda

al client final) oferint una perspectiva de desigualtat persistent d'ingressos i coneixement entre països i regions.

En tercer lloc, encara que sembli allunyat dels cercles d'intercanvi internacional, el desenvolupament local forma part del comerç internacional. Les activitats de les empreses locals i les exportacions que generen tenen implicacions pràctiques per a la salut econòmica d'un país o regió, com ara el creixement de l'ocupació. Per tant, les institucions locals –juntament amb organitzacions transnacionals com el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, i les agències governamentals a nivell nacional– tenen un paper fonamental per ajudar a les empreses locals i al desenvolupament local. Les empreses són peces fonamentals per impulsar les transaccions comercials i formen part de les xarxes i estratègies que configuren el desenvolupament dels territoris locals.

Les conseqüències de la COVID-19 en el comerç internacional mundial

Els efectes de la pandèmia mundial sobre el comerç i el desenvolupament han estat molt clars en les xifres d'intercanvi de béns i serveis. També ho ha estat el comerç internacional que ha transmès, en cadena, els xocs de la pandèmia a les principals economies. Però cal observar que les interrupcions del mercat a nivell mundial produïts per la pandèmia han afectat també les regions en vies de desenvolupament, cosa que condueix a una situació econòmica i social desproporcionadament negativa per aquests països i que, de retruc, influirà en el desenvolupament social i econòmic mundial. Això és així com a conseqüència de les condicions endèmiques en què es troben els països en vies de desenvolupament, que amb un poder de mercat limitat tenen menys capacitat de resposta i de con-

trol, on les empreses i els consumidors es veuen afectats greument, per la qual cosa serà molt més difícil fomentar la recuperació econòmica, on el comerç internacional també haurà de tenir un paper fonamental.

Les institucions mundials argumenten que, en el mitjà termini, els països poden aconseguir una recuperació econòmica més forta, més inclusiva i més ecològica adoptant una combinació adequada de polítiques comercials, de competència i polítiques de protecció del consumidor i polítiques ambientals.

En les aportacions numèriques ja es pot observar que pandèmia i economia van absolutament lligades de la mà. La pandèmia COVID-19 ha ferit greument l'economia mundial amb greus conseqüències impactant sobre totes les comunitats i persones. Avançant ràpidament per les fronteres i per les principals artèries de l'economia mundial, la propagació del virus s'ha beneficiat de la forta interconnexió, amb les fortaleces i fragilitats de la globalització, catapultant una crisi mundial de la salut i un xoc econòmic mundial que ha afectat els més vulnerables. Sorgint de l'entorn natural i paralizant les societats i les economies, la malaltia del coronavirus demostra la interdependència implícita en els objectius de desenvolupament sostenible, però es un secret a veus que en aquests moments han descarrilant els esforços mundials per aconseguir-los. En aquesta situació, el volum del comerç mundial de mercaderies va caure un 17,7 % el maig del 2020 en comparació amb el mateix mes del 2019. La caiguda dels primers cinc mesos de l'any va ser generalitzada, tot i que va afectar especialment les exportacions dels Estats Units, Japó i la Unió Europea.

La UNCTAD (Conferència de la Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament) espera que el producte interior brut (PIB) caigui al voltant del 4,3% el 2020, amb una recuperació mundial del

4,1% el 2021. Es preveu que siguin les economies desenvolupades les que es recuperin primer; sent els països en desenvolupament els més afectats el 2020 que, amb un -5,8% de caiguda s'espera una recuperació més feble el 2021, amb un +3,1% en comparació amb el creixement més alt dels països més desenvolupats.

Si es comparen les dues darreres crisis, a diferència de la crisi financera mundial del 2008/09, on les economies més desenvolupades van tenir un 3,4% de creixement negatiu (2009), el 2020 s'espera que experimentin un caiguda més profunda de la producció amb un -5,8%. De totes maneres aquestes dades agregades poden emmascarar una sèrie de tendències divergents a nivell regional i nacional. Per exemple, mentre que a la Xina i a la República de Corea es preveu que gaudiran d'un creixement positiu feble ja el 2020, amb un +1,3% i un +0,1%, respectivament. A les Amèriques, tant desenvolupades com en desenvolupament, s'espera que experimentin un creixement negatiu de la producció el 2020. També s'espera que els països europeus i els països en desenvolupament pateixin un creixement negatiu important.

Centrant-nos en el comerç de béns i serveis, a nivell mundial, aquest va disminuir el seu creixement el primer quart de 2020, període en què es van començar a notar els primers efectes de la pandèmia. En canvi, en el segon trimestre el comerç de béns i serveis ja va tenir un descens molt més dramàtic en comparació amb el primer trimestre. El valor del comerç interanual de mercaderies –que es calcula amb la variació interanual que experimenten de les exportacions (*Growth Rate of Exports*)– s'estima que ha disminuït un 18% el segon trimestre; mentre que el comerç de serveis ha disminuït un 21% en el mateix període. Les perspectives del tercer trimestre van millorar, amb un creixement interanual actualitzat del -5% per a les mercaderies i -9% per als serveis, cosa

que indica una recuperació potencial de gran part de les pèrdues del segon trimestre.

Per sectors, tot i que el valor del comerç total de serveis va caure un 7,6% el primer trimestre del 2020, els viatges i els serveis van ser especialment afectats i van caure més del 24%. El Banc Mundial projecta que les remeses a països amb ingressos baixos i mitjans disminuiran gairebé el 20%, per les mesures de pandèmia i aturada de la COVID-19. La caiguda projectada de les remeses, que seria la caiguda més forta de la història recent, es deu, en gran mesura, a la caiguda dels salaris i de l'ocupació de treballadors emigrants, que solen ser més vulnerables a la pèrdua d'ocupació i salaris durant una crisi econòmica en un país d'acollida. Però l'organització assenyala que les perspectives de remeses segueixen sent tan incertes com l'impacte de la COVID-19 en les perspectives per al creixement global i sobre les mesures per frenar la propagació de la malaltia. En el passat, les remeses han estat anticíclics, on els treballadors enviaven més diners a casa en ocasions de crisi i dificultats. Aquesta vegada, però, la pandèmia ha afectat tots els països, creant incerteses addicionals.

Els efectes de la COVID-19 en el comerç exterior de Catalunya

La pandèmia ha suposat per a Catalunya una caiguda de la seva balança comercial (que és la diferència entre el valor monetari de les exportacions i importacions de béns o mercaderies i serveis en una economia durant un període determinat) (fig. 2 i 3). Si ens fixem en el total d'exportacions, el 2019 aquest va ser de 73.853,5 milions d'euros i va créixer un 3,1% interanualment (creixement interanual, que és la variació en la xifra d'exportacions en un determinat període, usualment un any), al 2020

(entre el gener i l'octubre) el total de les exportacions va ser de 53.923,8 milions d'euros, xifra que il·lustrava un creixement negatiu del -13,3% interanual (MINISTERIO DE INDUSTRIA, COMERCIO Y TURISMO, 2021). De fet, la tendència del 2020 no va començar així; abans de l'esclat de la pandèmia, del gener al març, les exportacions van tenir un valor de 17.415,8 milions d'euros (-3,1% interanual), xifra similar a la del mateix període del 2019, que va ser de 17.973,9 milions d'euros (-1,4%). A partir d'aquest període inicial les xifres d'exportacions van caure al llarg de l'any.

De totes maneres, segons dades del Ministerio de Industria, Comercio i Turismo (2021), Catalunya es mantingué com la primera comunitat exportadora espanyola amb un 25,5% del total de les exportacions. A més, la taxa de variació interanual, que va créixer al 2019 un 3,1%, va ser superior a la mitjana de la zona euro (0,9%), a la d'Espanya (1,8%) i a la de països com França (2,9%), Itàlia (2,3%) o Alemanya (0,8%). A l'octubre del 2020 va caure a un -13,3% xifra que assenyalava clarament l'efecte de la pandèmia (CATALONIA TRADE AND INVESTMENT, 2021) (fig. 3).

L'efecte pandèmic també es va reflectir en els principals sectors exportadors de Catalunya, que van ser els mateixos entre el 2019 i el 2020. El 2019 els quatre grans sectors exportadors van sumar un 77,8% del total de les exportacions internacionals, i van establir nous rècords de la darrera dècada. Les semimanufactures (24.688,6 milions d'euros i 1,8% de variació anual), on el subsector farmacèutic va destacar amb un 25,7% interanual. Els béns d'equip amb 12.745,3 milions d'euros (1,3%), on el subsector més important va ser el de la maquinària (3,9%). El sector de l'alimentació, begudes i tabac (10.267,7 milions d'euros i un 8,6% interanual), sent el subsector dels productes càrnics el més important amb 3.897,7 milions d'euros (22,8%). Finalment, el sector de l'automoció amb 9.728,1 mi-

lions d'euros ja tenia una taxa interanual negativa (-11,1%) com a resultat de canvis propis del sector (afegit al fet de la pandèmia, les possibles causes que porten a aquest fet són el canvi d'hàbits dels consumidors, la necessitat de vehicles menys contaminants, i l'anunci de tancament de la planta de Nissan Barcelona entre el 2020 i 2021).

Per al període de gener a octubre de 2020, quatre primers sectors exportadors comptaven amb el 80,6% de les exportacions, però amb senyals de valors interanuals negatius. En primer lloc el semi-manufacturer amb un total de 19.542,9 milions d'euros i una variació anual de -7,7%; amb el subsector farmacèutic (5.653,1 milions d'euros) que va ser un dels pocs sectors que mantingueren una variació anual positiva (11,1%) i representava el 10,5% del total de les exportacions de Catalunya. En segon lloc, l'alimentació, begudes i tabac, sector que va exportar un total de 9.037,6 milions d'euros i presentava una variació anual positiva (6,7%); el subsector de productes càrnics amb una variació anual de 15,6% representava el 6,7% del total de les exportacions. En tercer lloc, els béns d'equip (8.603,1 milions d'euros) que van tenir una variació anual negativa (-19,5%). En quart lloc, les manufactures de consum (6.535,9 milions d'euros), amb una variació del -17,0%. El sector de l'automoció va continuar caient al cinquè lloc el 2020 (-25,2% interanual), amb un total d'exportacions de 6.253,8 milions d'euros (un 11,6% del total de les exportacions) (MINISTERIO DE INDUSTRIA, COMERCIO Y TURISMO, 2021).

Per regions, en l'evolució de les exportacions, el 2019 es va veure una tendència positiva especialment a Àsia (8,9%, interanual), a Amèrica del Nord (5,3%) i a Europa (4,5%), assolint les xifres més altes registrades en aquestes regions; mentre que a Amèrica del Sud van caure (-3,7%). El 2020, les xifres s'alenteixen i la majoria mostren percentatges de canvi negatius; Àsia (1,1%), Amèrica del

Figura 2. Evolució del saldo comercial en el període 2000-2020, en milions d'euros Catalunya i Espanya

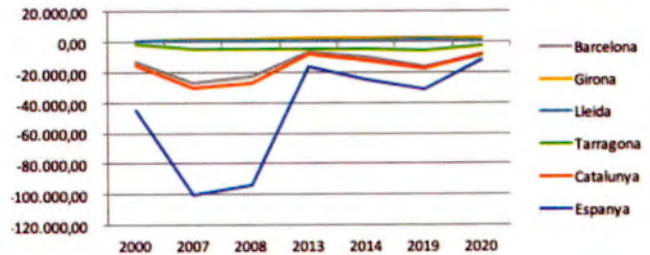

Figura 3. Evolució del saldo comercial per mesos, 2020, Catalunya i Espanya

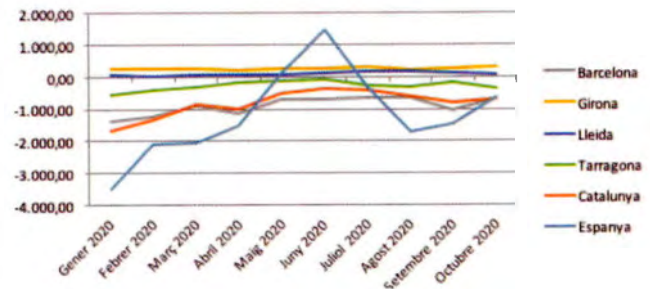
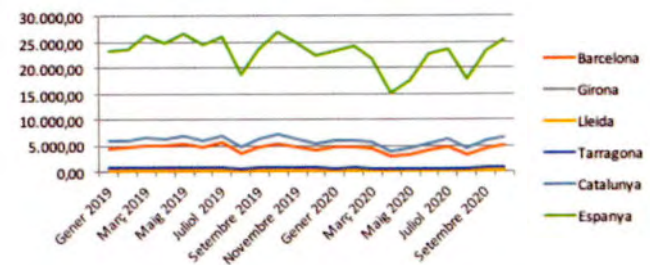

Figura 4. Evolució de les exportacions a Catalunya en milions d'euros, 2019-2020

Font de les dades de les fig. 2, 3 i 4: Datacomex (2021).

Nord (-10,2%), i Europa (-12,8%). A la resta del món, les exportacions van disminuir a Amèrica Llatina (-25,9%), Àfrica (-22,4%), i Orient Mitjà (-16,4%). Mentre que van representar un creixement del 8,2% a Àsia i un 7% a Oceania.

Per països, el 2019, el 72,9% del total de les exportacions de Catalunya es van fer a la Unió Europea (53.661,2 milions d'euros i 4,5% interanual). D'aquest total el 51,7% va ser a la zona euro (38.216,2 milions d'euros i el 2,2%). Tan sols quatre països van ser els destinataris del 81% del total de les exportacions de la zona euro (2,2% interanual): França (16,7%) on es van exportar principalment productes del sector farmacèutic, automoció i béns d'equip; Alemanya (-5,7%) amb productes semimanufacturats; Itàlia (5,1%) i Portugal (-0,8%). De la resta d'Europa van destacar les exportacions al Regne Unit (10,0%), Suïssa (30,5%) i Polònia (11,2%). Un 9,8% del total de les exportacions de Catalunya van ser a les Amèriques (7.272,8 milions d'euros) (-0,1%), i a Àsia (7.269,2 milions d'euros) 5,9%, on destaca el creixement de la variació interanual d'exportacions a Xina (19,8%).

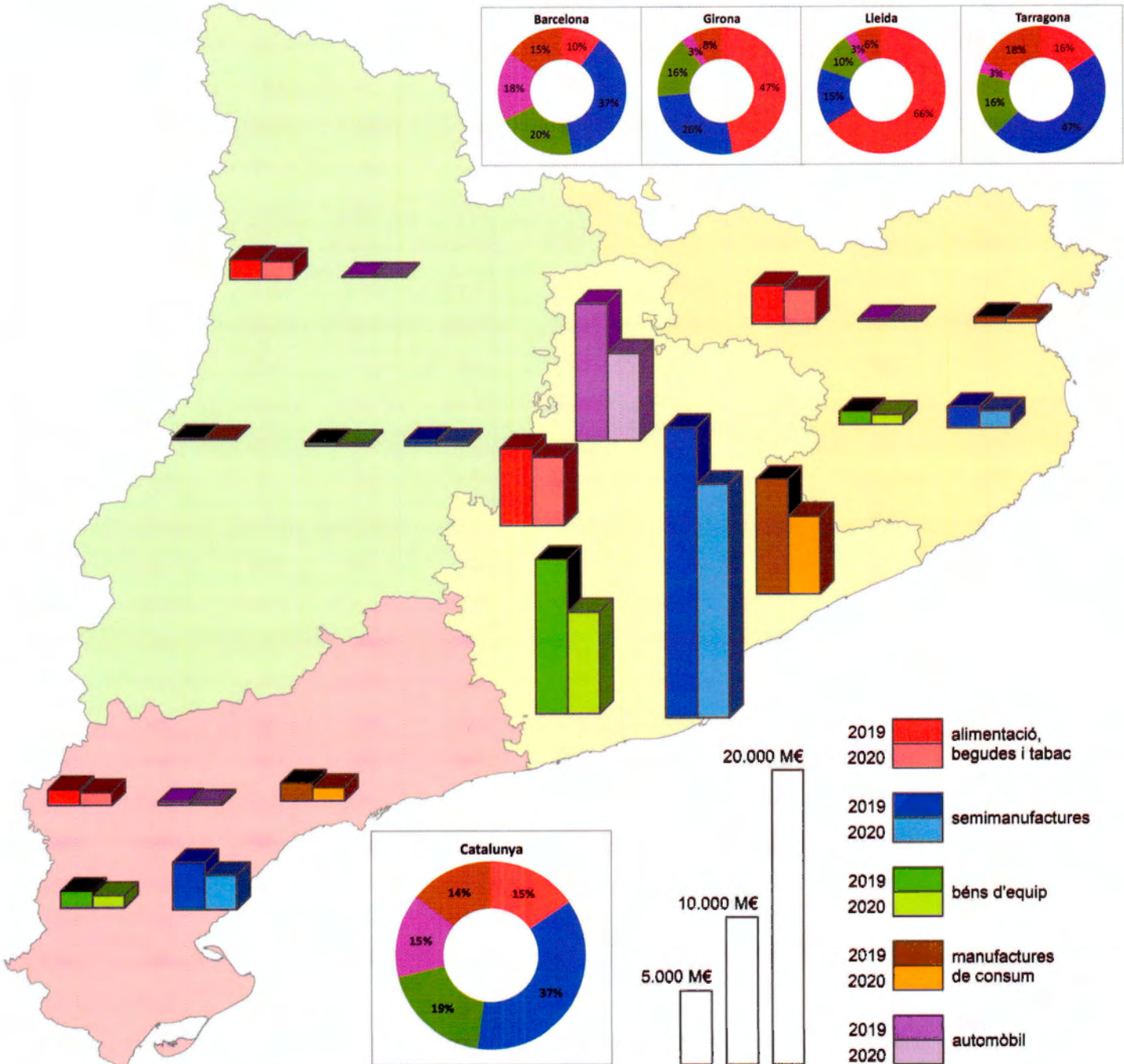
L'any 2020 el total de les exportacions de Catalunya a Europa va ser del 73,6% (39.684,4 milions d'euros) percentatge similar al 2019, però amb una xifra significativament menor i on el canvi interanual va retrocedir un -12,8%. La zona euro continuava sent la principal àrea d'exportació de productes amb el mateix percentatge (81% del total de les exportacions, 28.306,9 milions d'euros), tot i que les variacions interanuals van ser negatives a tots els països: França (-10,0%), Alemanya (-8,5%), Itàlia (-13,6%) i Portugal (-14,9%). Per a la resta d'Europa es van incrementar a Turquia (9,5%), però van baixar al Regne Unit (-28,5%) i a Rússia (-15,3%). Àsia (5.972,2 milions d'euros) va ser l'única regió que va créixer en participació, amb una taxa de variació positiva (1,1%) on la Xina sobresortia amb 54,3% interanual. Amèrica, en canvi, presentava una variació negativa (-19,8%) (mapa 32).

Les importacions a Catalunya el 2019 van ser d'un total de 92.419,3 milions d'euros (variació interanual de 2,5%). Els principals sectors importadors de Catalunya representen el 60,8% del to-

tal i són les semimanufactures (21.165,5 milions d'euros i 4,6% interanual), seguit dels béns d'equip (16.034,5 milions d'euros i 3,5% interanual) i finalment el sector de l'automoció (13.809,4 milions d'euros i -1,4% interanual). Per al 2020 (gener a octubre), el total d'importacions baixa a un total de 62.259,9 milions d'euros (-20,7%); on el 65% de les importacions totals corresponen a les semimanufactures (20.216,6 milions d'euros i -15,85% interanual); als béns d'equip (11.163,2 milions d'euros i -18,1% interanual) i a les manufactures de consum (9.272,0 milions d'euros i -17,3% de variació). El sector de l'automoció va ser el 11,7% del total de les importacions amb una caiguda del -38,4% de variació interanual (mapa 33).

Si observem les importacions per països i regions, Europa va destacar acumulant el 62,5% del total de les importacions. Sobretot de la zona euro; on els països amb una participació més alta van ser Alemanya (15.388,5 milions d'euros i -3,1% interanual), França (8.043,5 milions d'euros i -0,5% interanual) i Itàlia (7.063,0 milions d'euros i -0,9%). A continuació van ser les importacions d'Àsia (21.961,3 milions d'euros i 4,2%); destacant les importacions de la Xina que van constituir el 41% del total d'Àsia, amb 9.077,8 milions d'euros i un 4,7% interanual. Amèrica, Àfrica i Oceania van suposar el 7,5%, 6,1% i 0,1% del total de les importacions, respectivament.

Al 2020 (gener i octubre) les importacions van disminuir a 62.259,9 milions d'euros (-20,7% de variació interanual). Europa va passar a tenir el 63,6% del total de les importacions. Com al 2019, la zona euro continuava amb la participació més alta però amb un volum d'importacions més baix (28.104,0 milions d'euros i -18,8%), destacant Alemanya (9.723,6 milions d'euros i -26,2%), França (5.679,8 milions d'euros i 15,7%) i Itàlia (4.980,0 milions d'euros i -17,1%). El Regne Unit (postbrexit) va augmentar el percentatge de participació de les

Dades del gràfic en percentatges sobre volum d'exportacions 2019

importacions totals respecte l'any anterior, del 1,7% (2019) al 2,5% (2020) amb una variació interanual d'un -35,4% (2020). Àsia va continuar com a segona regió importadora amb un 23,7% del total d'importacions; mantenint-se la Xina com a capdavantera, tot i presentar una variació negativa (-11,7%). Amèrica va tenir el 7,6% del total de les exportacions (-21,3% interanual) i Àfrica i Oceania el 5% i el 0,2% interanual, respectivament.

Dins de Catalunya hi va haver diferències en les exportacions per províncies, en general, Barcelona i Tarragona van ser les que més van exportar, però en el conjunt, es van comportar com un tot quant a la variació interanual, exceptuant alguna diferència. Així, al 2019 les exportacions van presentar una variació anual positiva a les quatre províncies catalanes. En canvi, el 2020 (gener a octubre) les variacions van ser negatives a la majoria, mentre que Barcelona va exportar 41.276,7 milions d'euros (-14,6% variació interanual), Tarragona ho va fer en 6.098,2 milions d'euros (-16,1%) i Girona amb 4.779,7 milions d'euros (-0,4%). Finalment, Lleida de 1.798,6 milions d'euros la variació interanual va ser positiva (0,3%).

La localització de l'activitat productiva fa que es pugui observar un comportament diferent entre les quatre províncies catalanes. Tant pel que fa als principals sectors econòmics com als països on importen i exporten. D'una banda hi ha Barcelona i Tarragona on hi ha més activitat industrial. I per l'altra banda Girona i Lleida, on predomina l'activitat agrària. Així, sectorialment, tant a Barcelona com a Tarragona per a l'any 2019, el principal sector exportador va ser el semimanufacturer amb un 34,49% del total de les exportacions per a Barcelona i un 34,6,75% per a Tarragona. La principal diferència es troba en que per a Barcelona és clau el subsector dels medicaments (5.737,00 milions d'euros i +25,58% de variació interanual), i per a Tarragona el sector dels plàstics (1.735,81 milions

d'euros i -8,05% de variació interanual). En segon lloc, van coincidir les dues regions en el sector dels béns d'equip, amb un 18,47% de totes les exportacions de Barcelona i 12,87% les exportacions de Tarragona, subsectorialment van estar especialitzats en exportacions d'aparells electrònics i en els dos casos van presentar variacions interanuals negatives (-6,83% Barcelona i -6,33% Tarragona). El 2020 (gener a octubre) tot i la baixada generalitzada de les exportacions a conseqüència de la pandèmia, el sector de les semimanufactures va continuar com a capdavanter amb un 38% de les exportacions, i el subsector es van mantenir en el farmacèutic a Barcelona, amb un creixement interanual positiu (10,8% interanual) i a Tarragona, els plàstics però, en aquest cas, una variació interanual negativa (-14%). A Barcelona els béns d'equip (6.944,8 milions d'euros i -15,8% de variació interanual) van ser els segons en exportacions, especialment en els aparells electrònics tot una baixada del -15,1% interanual. En canvi a Tarragona el sector de l'alimentació va passar a tenir un segon lloc, amb el 14,2% del total de les exportacions; on el subsector dels preparats alimentaris va tenir amb una variació positiva més gran (1,5%).

Les exportacions per països de les províncies de Barcelona i Tarragona per al 2019 es van concentrar a Europa amb un 73% del total de les exportacions (48.155,14 milions d'euros) de les quals el 85% es concentraven a la zona euro (33.954,86 milions d'euros). Els cinc primers països receptors van ser: França amb una variació interanual positiva a les dues àrees (5,79% a Barcelona i 19,6% a Tarragona); Alemanya (-5,20% de variació a Barcelona i -14,8% a Tarragona); Itàlia (2,82% de variació a Barcelona i 13,07% a Tarragona); Portugal (-1,81% de variació a Barcelona i 1,58% a Tarragona); i els Països Baixos (2,14% de variació a Barcelona i -33,47% a Tarragona). De la resta d'Europa cal destacar Turquia amb -9,74% de variació a Barcelona i -15,217% a Tarra-

gona. Al 2020 (gener a octubre) les exportacions a Europa van continuar sent el principal destí de les exportacions amb el 74% (35.169,8 milions d'euros). On el 52% del total d'exportacions (24.903,7 milions d'euros) van anar a la zona euro. Per països, el 2020 es van mantenir els mateixos, però la variació anual va ser negativa en tots ells: França (-12,0% de variació a Barcelona i -6,5% a Tarragona); Alemanya (-7,3% de variació a Barcelona i -21,8% a Tarragona); Itàlia (-13,3% de variació a Barcelona i -17,0% a Tarragona); Portugal (-17,1% de variació a Barcelona i -14,8% a Tarragona) i Països Baixos (-22,2% de variació a Barcelona i -43,4% a Tarragona). Per a la resta d'Europa s'observa un creixement positiu a Turquia (+11,9% de variació a Barcelona i 1,9% a Tarragona); les exportacions al Regne Unit, postbretxit, des de Barcelona i Tarragona passen de ser 3.981,1 milions d'euros el 2019 (9,22% interanual) a 2.395,2 milions d'euros el 2020 (-55,3% interanual). A Àsia és de destacar el creixement de la Xina, un 41,1% de variació a Barcelona i 19,6% a Tarragona.

L'any 2019 les exportacions de Girona i Lleida es van concentrar en el sector de l'alimentació, begudes i tabac en un 65,77% del total de les exportacions i van presentar una variació interanual positiva per a Girona (23,92%) i negativa per a Lleida (-2,55%). En el cas de Girona el subsector més important van ser els productes càrnics (1.937,81 milions d'euros i una variació interanual de 32,09%), mentre que per a Lleida les exportacions de les fruites, hortalisses i llegums van ser de 499,47 milions d'euros i una variació del 3,69%. El segon sector més important per a Girona va ser el subsector farmacèutic (33,50% de variació); i per a Lleida van ser els plàstics (21,79%). Al 2020 es va mantenir la mateixa dinàmica de les importacions per sectors, però la balança comercial va baixar.

Al 2019, per països, el 72% del total de les exportacions de Girona i Lleida es concentren a Europa, específicament a la zona euro (4.261,3 milions

d'euros). Per països, França (4,92% de variació a Girona i -5,08 a Lleida), Itàlia (12,02% de variació a Girona i -5,08 a Lleida 5,06%), Alemanya (1,32% de variació a Girona i -7,28% a Lleida), Portugal (5,41% de variació a Girona i 5,58% a Lleida) i els Països Baixos (15,20% de variació a Girona i 11,92% a Lleida). A continuació Àsia representa el 16% del total de les exportacions i va tenir una variació del 50,2%, destacar que la Xina va créixer positivament en els dos casos, sobretot a Girona per l'exportació de productes càrnics, i va tenir una variació del 129,87% i a Lleida amb una variació de 2,31% ha crescut però no tant.

Al 2020 Europa passa a ser el 80,0% del total de les importacions, en detall la zona euro el 52% del total de les exportacions (3.403,1 milions d'euros). Les principals destinacions de la zona euro tenen principalment una variació negativa França (-4,7% de variació a Girona i -1,8% a Lleida), Itàlia (-12,1% de variació a Girona i -6,1% a Lleida), Alemanya (-8,2% de variació a Girona i 5,2% a Lleida), Portugal (-9,1% de variació a Girona i -0,2% a Lleida) i els Països Baixos (-12,1% de variació a Girona i 5,8% a Lleida). A la resta d'Europa cal fer referència al Regne Unit (-2,5% de variació a Girona i -16,1% a Lleida) per la forta variació degut en part pel Brexit i els valors positius de Rússia (47,7% de variació a Girona i 8,0% a Lleida). A excepció d'Àsia i sobretot la Xina (97,4% de variació a Girona i 79,1% a Lleida).

En països mitjans, el comerç interregional tendeix a ser tan gran o significativament més gran que el comerç internacional. Al llarg del segle XXI, mentre que el comerç internacional ha guanyat pes, amb una forta expansió en el còmput d'intercanvis comercials de Catalunya, el comerç interregional n'ha perdut, tot i mantenir un volum molt elevat. Des del 2008 el comerç internacional és superior al comerç interregional a Catalunya. Per exemple, el 2015, el comerç internacional va ser el 62,3% del total del

comerç exterior (63.839,4 milions d'euros), mentre que el 37,7% restant va ser interregional (38.648,0 milions d'euros). Segons les dades de la darrera taula input-output, que fa referència al 2014, les exportacions interregionals de béns i serveis representaven un 29,6% del PIB, i les importacions, un 22,9%, amb un superàvit d'intercanvis amb l'exterior de Catalunya equivalent al 6,7% del PIB. L'any 2018 aquest superàvit va ser d'un 6,5% del PIB (IDESCAT, 2021b). Encara que no es tenen dades del darrer any, l'evolució de el comerç català intraregional (*Within a region*) i interregional (*Relating to or occurring between different regions*) ha tingut diversos cicles des del 2009, quan es va notar l'impacte de la crisi financera del 2008 (Intereg, 2019).

El comerç intraregional, després d'un període de certa recuperació al llarg del 2014, va registrar alts i baixos en el 2016; i va créixer el 8% el 2017. El 2018 va tenir un comportament molt positiu (11%). La reactivació dels fluxos interregionals es va iniciar en el 2010 i van anar fluctuant fins al 2014. Les exportacions interregionals van tornar a contreure's des del 2011, mentre que les importacions ho van fer a partir del 2012. Durant el 2014, les exportacions van tornar a créixer fins al 2017, any que les exportacions interregionals van créixer el 7,7% del total i les importacions el 6,6%. Al 2018 es van apreciar lleugers creixements de les exportacions i importacions interregionals (3,1% i 0,4% respectivament).

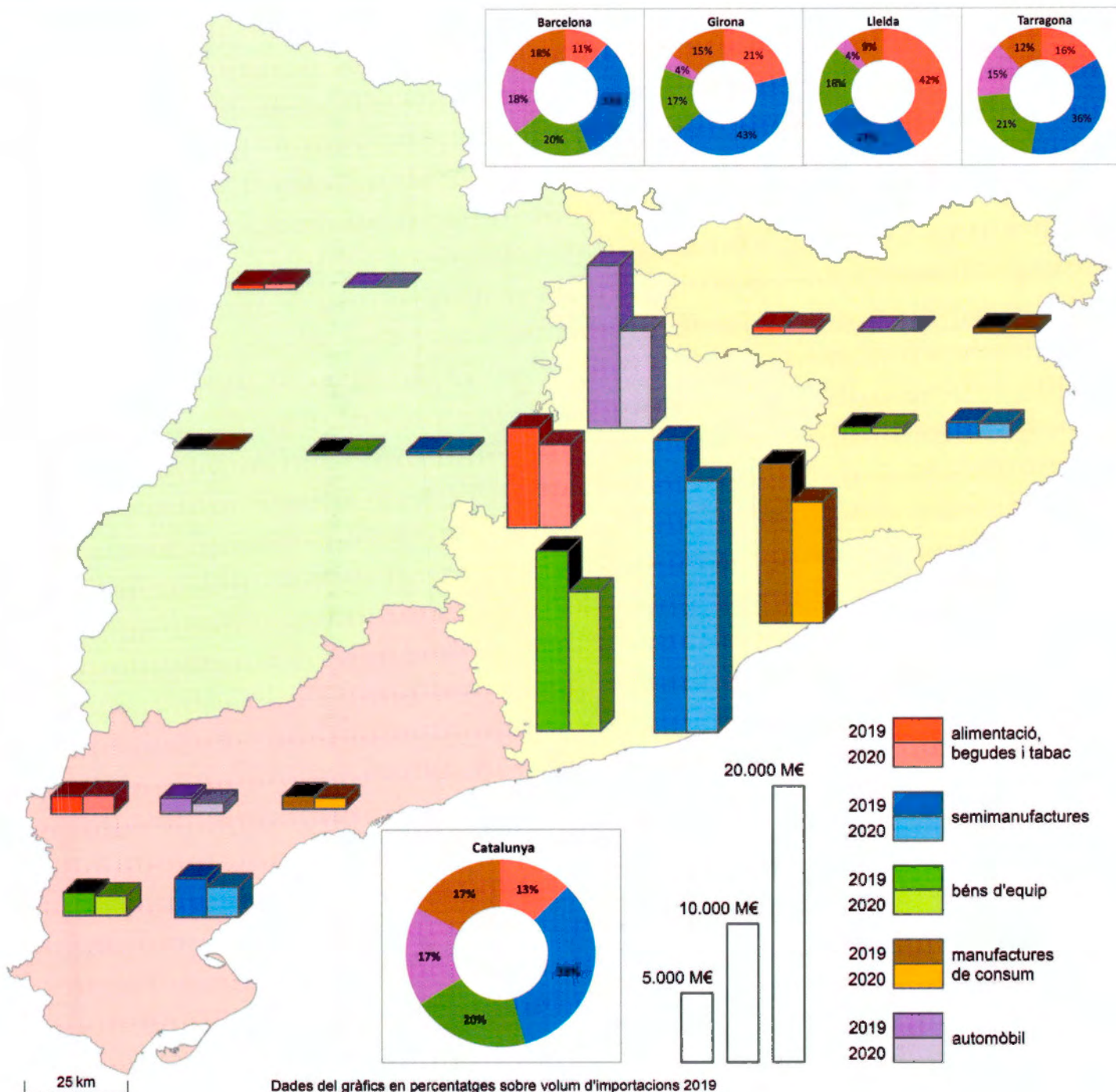
Les exportacions interregionals de béns de Catalunya principalment s'adrecen a l'Aragó (21,1% del total), a la Comunitat Valenciana (18,9%), a Andalusia (7,7%) i a la Comunitat de Madrid (7,2%). La resta de comunitats concentren el 45,0% de les exportacions catalanes (PROJECTE C-INTEREG, 2021). Les principals importacions interregionals a Catalunya procedeixen de l'Aragó (21,3%), Andalusia (16,9%), la Comunitat de Madrid (15,8%) i la Comunitat Valenciana (12,6%). La resta de co-

munitats proveeixen el 33,4% de les importacions interregionals. No es tenen dades de l'any 2020, tot i això l'evolució de la pandèmia a Catalunya ha estat molt relacionada amb la d'Espanya, cosa que fa pensar que la balança comercial Catalunya-Espanya haurà baixat en el seu conjunt.

Perspectives de futur del comerç exterior de Catalunya

En aquest capítol hem vist com la pandèmia de la COVID-19 ha sacsejat el comerç i el desenvolupament i ens hem fixat especialment en Catalunya a partir d'explicar com es defineix l'escenari pandèmic fins al seu nucli. Es dona una visió d'ocell de com es troba l'emergència sanitària mundial i com es va convertir en un xoc econòmic mundial. Hi ha una mirada detallada sobre els impactes immediats del comerç internacional a Catalunya, es parla del comerç interregional i es donen suficients elements com per a preveure i entreveure com ha afectat la crisi a la producció, a l'ocupació i, en definitiva, als mitjans de vida individuals. Tocant una gamma d'indicadors de comerç exterior que mostren l'impacte de la pandèmia a Catalunya, a partir de les lents del comerç exterior, es donen alguns apunts per veure que el fet i que l'impacte és asimètric i es ressalta la inclinació cap als més vulnerables, tant dins com entre països.

Aquest capítol es reduït, i per tant vulnerable. La perspectiva més amplia i específica s'ha de trobar més enllà, explorant l'impacte de la crisi en les cadenes de valor mundials, i de quina manera la pandèmia presenta un repte important per a la producció internacional, especialment en combinació amb els canvis tecnològics en curs, en la fragmentació de la formulació de polítiques econòmiques internacionals i en el desenvolupament sostenible. Molts influenciadors especialitzats de

les autoritats mundials argumenten que la COVID-19 pot ser un catalitzador que podria portar a un nivell global més resistent, on les xarxes regionals i locals de producció donessin suport a la construcció de capacitats productives estructurals per a una veritable transformació, diversificació i sostenibilitat.

En aquest capítol, a l'analitzar l'impacte de la pandèmia a Catalunya des del prisma del comerç exterior, forçosament s'examina a pinzellades què és el comerç exterior i què ha representat al llarg de la història, com es pot fer servir per analitzar els factors imperatius de desigualtat mundial, de quina forma la producció interna es veu absolutament interrelacionada globalment i demostra la seva competitivitat, qualitat i resiliència, i de quina manera l'actual crisi pot ajudar a plantejar els problemes de sostenibilitat actuals i millorar-los.

Aquest capítol ofereix dades de comerç exterior, sobretot comerç internacional a Catalunya i es veu reflectit com la balança comercial entre el 2019 i el 2020 ha baixat, en el seu conjunt; com el comerç en alguns sectors i països s'ha anat recuperant, i com no podia ser d'una altra manera, aquest capítol no dona visió de futur més enllà de dir que en el moment que la pandèmia estigui controlada, no hi ha altre motiu per a què el comerç exterior de Catalunya no es refaci a nivells anteriors i, segons el sector, superiors al 2020. Dir una altra cosa seria especulació.

Hagués pogut ser allunyat del nostre pensament només fa un any relacionar tant directament la salut –o la manca de salut– amb l'economia, fins i tot, que pogués aturar-la, i pogués fer replantejar l'aparició d'un nou paradigma de vida. Alguns informes argumentats plantegen que la COVID-19 pot ser un catalitzador per anar cap a un desenvolupament equilibrat i més resistent a nivell global, on les xarxes regionals de producció puguin donar suport a la construcció de capacitats productives estructu-

als, que permetin la transformació, la diversificació i la sostenibilitat.

Referències bàsiques

- BARNES, Trevor (2002) "Performing economic geography: two men, two books, and a cast of thousands", *Environment and Planning A*, núm. 34, p. 487-512.
- CARRERAS, Carles; Lluís FRAGO; Sergi MARTÍNEZ-RIGOL; Gonzalo BERNARDOS (2014) "Las apropiaciones de la ciudad a la hora de la globalización: las estrategias del capital ruso y chino en el mercado inmobiliario de Barcelona", *XIII Coloquio Internacional de Geocrítica. El Control del espacio y los espacios de control*, Universitat de Barcelona, p. 1-19.
- CATALONIA TRADE AND INVESTMENT (2021) "Catalan exports", <http://catalonia.com/catalonia-barcelona/diverse-open-dynamic/international-trade.jsp>
- DATACOMEX (2021) https://comercio.serviciosmin.gob.es/Datacomex/principal_comex_es.aspx
- IDESCAT (2021a) "Comerç amb l'estranger", <https://www.idescat.cat/estad/comest>
- (2021b) "Comerç interregional", <http://economia.gencat.cat/ca/ambits-actuacio/economia-catalana/trets/sector-exterior/comerc-interregional/>
- (2021c) "Incidència setmanal de COVID-19", <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=13746#Plegable=text>
- INTEREG (2019) "Informe trimestral sobre el comercio internacional e interregional en España, enero 2019", http://economia.gencat.cat/web/.content/70_economia_catalana/arxius/altres_publicacions/C-Interreg/informe_c_interreg.pdf

MINISTERIO DE INDUSTRIA, COMERCIO Y TURISMO (2021) *Informe mensual de comercio exterior de Cataluña. Octubre 2020*. Dirección territorial de comercio de Cataluña.

PROYECTO C-INTEREG (2021) "Interregional trade in Spain", <https://www.c-interreg.es/en/>

UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT (2021) <https://unctad.org/>

WORLDOMETERS (2021) <https://www.worldometers.info/coronavirus/>

TRADING ECONOMICS (2021) "World trade" <https://tradingeconomics.com/world/trade-percent-of-gdp-wb-data.html>

THE WORLD BANK (2017) "Global value chain development report 2017 measuring and analyzing the impact of GVCS on economic development" https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gvcs_report_2017.pdf

WORLD HEALTH ORGANIZATION (2021) "Who Coronavirus disease (COVID-19) Dashboard", <https://covid19.who.int/>

